

Zpráva o činnosti Sekce archeologie Katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci za rok 2025

Ivana Vostrovská

V roce 2025 sekci archeologie tvořilo osm zaměstnanců: Miloš Hlava, Tereza Holasová, Martin Golec, Pavlína Kalábková, Karel Nováček, Martin Novák, Pavel Šlězar, Ivana Vostrovská; z toho šest na celý úvazek a dva na částečný úvazek. K 30. 11. 2025 skončil zástup za rodičovskou dovolenou na pozici laborantky v osobě Terezy Holasové. Od 2. 1. 2026 na tuto pozici nastoupí opět Jana Šínová.

Výuka v letním semestru proběhla podle plánu. Mimo teoretické přednášky měli studující v rámci laboratorních praxí možnost zpracovávat *unikátní materiál z Mohelnice – Za cukrovarem* pro Vlastivědné muzeum v Olomouci. Jedná se o významnou polykulturní lokalitu. Díky ní se například definoval chronologický vývoj středoevropské mladší doby kamenné, sídelní a sídlištní objekty prvních zemědělců, jejich přírodní prostředí a v neposlední řadě zde byly vůbec poprvé zkoumány pravěké studny. Výzkum v mohelnické štěrkovně probíhal v letech 1953–1972 a doposud nebyl zcela laboratorně zpracován. Po komplexním zpracování bude soubor nálezů připraven pro prezentaci veřejnosti a k dalšímu odbornému vyhodnocení. Finanční prostředky na toto zpracování se podařilo získat ze společných grantových zdrojů Akademie věd České republiky a Olomouckého kraje v rámci programu Regionální spolupráce. Dále se studující podíleli na *konzervaci kovových artefaktů z pohřebiště bylanské kultury ze starší doby železné v Droužkovcích* pro Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech v Mostě. Jednalo se o velmi zajímavý soubor ozdob a součástí oděvů, nástrojů denní potřeby, zbraní, součástí koňských postrojů a vozů.

V závěru letního semestru proběhla tradiční *odborná archeologická exkurze Za zlatem a stříbrem na Vysočinu*. Vyučující a studující postupně navštívili hrad Orlík, želivský klášter, hrad Rokštejn, brtnický zámek, Muzeum Vysočiny v Jihlavě a na závěr židovské město v Třebíči. Exkurze vedla zejména na středověké lokality spojené s těžbou – naučné stezky, zaniklé vesnice a úvozy cest.

Akademický rok 2024/2025 byl zakončen prázdninovými terénními praxemi, které probíhaly na několika výzkumech. Jednalo se o badatelský výzkum *jeskyně Liščí díra v Moravském krasu* pod vedením Petra Škrdlý

z Archeologického ústavu AV ČR v Brně; dále se studující podíleli na záchranném výzkumu *středověké parcely v Olomouci – Denisově ulici*, kde by mělo stát budoucí Středoevropské fórum Muzea umění Olomouc, pod vedením Michaely Příbylové z Archaia Brno; na výzkumu *pohřebiště ve Velkém Meziříčí* pod vedením Pavla Staňka taktéž z Archaia Brno a v poslední řadě na záchranném výzkumu *novověkého pohřebiště v Nikolčicích* pod vedením Mariana Mazucha z Archeologického ústavu AV ČR v Brně.

Do následného akademického roku 2025/2026 nastoupilo 120 studentů, z toho bylo 68 v prezenčním a 42 v kombinovaném bakalářském; 9 v prezenčním a 15 v kombinovaném magisterském studiu. Počet zájemců o studium archeologie se každým rokem mírně zvyšuje a kopíruje tak demografickou křivku. Počet uchazečů je také výsledkem úspěšné kampaně fakulty.

V zimním semestru v rámci výběrových přednášek z doby bronzové a halštatské přijalo pozvání do Olomouce několik špičkových evropských odborníků. S tématem Bronze and Iron Age Textile production in Central Europe – Research methods and results vystoupila Karina Grömer a s tématem Bronze and Iron Age in Central Europe with focus on the site Hallstatt and Eastern Hallstatt area Georg Tiefengraber (oba z Naturhistorisches museum Wien) dále také Karol Dziągiewski z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie s tématem Victims, wood, fibulae and Scythian arrows: Wicina in western Poland and its setting within Early Iron Age Europe. Přivítali jsme také speciálního hosta v rámci nového předmětu Přednáška zahraničního lektora. Jean-Jacques Herr z University of Strasbourg komplexně představil výzkumy francouzské expedice v iráckém Kurdistánu v sérii přednášek: The French archaeological project at Khorsabad: new results; Digging through the archives: the archaeological approach to the excavation records of the 19th century; A multi-scale approach to the archaeology of techniques of the Iron Age pottery production.

V roce 2025 se pokračovalo v řešení již běžících projektů. Martin Golec pokračuje podle vytyčeného plánu v rámci česko-německé Lead Agency spolupráce na řešení projektu s názvem *Jantarové stezky starší doby železné ve střední Evropě* (GF23-07284K). V první polovině roku byly ukončeny odběry vzorků jantaru v ČR a zahraničí. Projekt pracuje celkem v 17 zemích. Publikována byla kapitola v knize s názvem *Amber from Pezdirčeva njiva burial site in Podzemelj*. Pavel Šlězár se účastní dvou projektů, kde připravuje hesla kritického katalogu k plánované výstavě *Můj dům, můj hrad – středověká panská sídla na střední Moravě* (NAKI III DH23P03OVV071) a jednotlivá hesla *Story map pro Olomouc ve 3D – nová dimenze kulturního dědictví města: minulost, přítomnost, budoucnost* (NAKI III DH23P03OVV018). Ivana Vostrovská je

řešitelkou fakultního projektu s názvem Identifikace pravěkých aktivit v Kateřinské jeskyni (FPVC2024/16). Karel Nováček s dalšími členy týmu pokračuje v řešení projektu s názvem *A Tale of Four Valleys in mountainous Kurdistan: Past landscape strategies, resilience, and sustainability in a long-term perspective* (GAČR 24-12559S). V roce 2025 byly uskutečněny dvě terénní sezóny: pokračoval systematický průzkum oblasti Siktan – Gomaspan v Guvernorátu Erbil (Autonomní oblast Kurdistan, Irák), zpracování nálezových kolekcí, odběr a analýza vzorků. Karel Nováček ve spolupráci s Lenkou Starkovou a Heminem N. Kawesem publikovali kapitolu *Archaeology of the recent past in mountainous Kurdistan: Kani Gund village* v knize *Tracing Transmissions & Connecting Communities in the Archaeology of Southwest Asia, Papers in Honour of Roger Matthews*. Miloš Hlava dokončil a David Spáčil dokončili projekt *Chemické analýzy a dokumentace moravských námožníků z doby laténské* (IGA_FF_2024_003), kde kromě obhájené magisterské práce publikoval i článek v časopise *Přehled výzkumů* s názvem *Chemical composition of Moravian La Tène anklets and their fillings*. Další projekt dokončili Pavlína Kalábková a Jakub Kaňkovský, a to na téma *František Trčala a jeho archeologická sbírka* (IGA_FF_2024_007). Kromě obhájené magisterské práce vyšla i kapitola s názvem *Osobnost Františka Trčala a jeho archeologická činnost* v knize *Archeologie ve jménu národa a vlasti* (viz dále). Pavlína Kalábková se studujícími Monikou Kokešovou a Robertem Trnkou řešili projekt *Analýzy movitých artefaktů pozdní doby kamenné* (IGA_FF_2025_034). V roce 2025 také začal nový projekt v rámci operačního programu Jan Amos Komenský, na kterém spolupracuje Univerzita Palackého v Olomouci s Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR a Filozofickým ústavem AV ČR. Vedení projektu s názvem *Urbanita: Nerovnost, adaptace a veřejný prostor měst v historické perspektivě* (OP-JAK SHUV CZ02.01.01/00/23_025/0008735) je na bedrech Univerzity Palackého v Olomouci v osobě Karla Nováčka. V prvním roce projektu proběhly workshopy, terénní výzkumy a začaly se připravovat publikační výstupy.

Naše absolventka a současně i kolegyně na pozici laborantky Tereza Holasová obdržela *stipendium od Nadace Neuron a NF IOCB Tech na odbornou stáž v Izraeli*. Stáž probíhala v rámci terénního archeologického výzkumu na lokalitě Tel Azekah pod vedením Tel Avivské univerzity a byla doplněna návštěvami odborných archeologických pracovišť na Tel Avivské univerzitě a Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě.

Sekce byla úspěšná i v další publikační činnosti. V rámci edice *Archaeologica Olomucensia* ve Vydavatelství FF UP vyšla na přelomu roku absolventská práce Ivany Salayové *Kovové náramky/nápažníky na Moravě v 8.–3. století př. n. l.* Je to již osmý svazek sekční monografické řady. V rámci programu

Regionální spolupráce Archeologického ústavu AV ČR v Brně a Vlastivědného muzea v Olomouci byla vydána monografie *Mohelnice. Příběh archeologického výzkumu*, která prezentuje průběh terénního výzkumu v letech 1953–1972 formou archivních materiálů; autoři jsou Pavlína Kalábková, Miloš Hlava a náš absolvent David Spáčil. Dále Miloš Hlava s Janem Blažkem, Petrem Kostruhem a kolektivem editovali knihu *Archeologie ve jménu národa a vlasti*, kde jsou publikovány příspěvky z konference Dějiny archeologie v českých zemích a na Slovensku. Pavlína Kalábková napsala kapitolu s názvem *Historie archeologického bádání o středověké Olomouci* do knihy *Město na třech pahorcích. Středověká Olomouc pohledem archeologie*. Karel Nováček napsal kapitolu s názvem *Schrittweise und parallele Urbanisierung. Ein neuer Blick auf die mittelalterliche Entwicklung von Alt- und Neu-Pilsen* do knihy *Böhmische und mährische Städte im Hoch- und Spätmittelalter: Städtegründung und Urbanisierung in sozialgeschichtlicher Perspektive*; dále kapitolu s názvem *North-Eastern Mesopotamia as an Economic Area from an Archaeological Perspective* do knihy *Land and Trade in Early Islam: The Economy of the Islamic Middle East 750–1050 CE* a ve spolupráci s Miroslavem Melčákem kapitolu s názvem *Destruction and Reconstruction of Architectural Heritage in Mosul* do knihy *The Palgrave Encyclopedia of Cultural Heritage and Conflict*.

Pracovníci sekce se zúčastnili aktivně několika mezinárodních a tuzemských konferencí, např. Otázky neolitu a eneolitu v Michalovcích na východním Slovensku, 2nd International Conference on the Emergence of the Neolithic in Europe v Zadaru, 14th International Congresses on the Archaeology of the Ancient Near East ve francouzském Lyonu, Islamic Archaeology Conference ve Varšavě, European Association of Archaeologist (online organizováno z Bělehradu a Prahy) nebo kolokvium Odborné skupiny pro dějiny skla ČAS.

Již poněkolkáté taktéž sekce archeologie realizovala studijní program *Univerzity třetího věku s názvem Archeologie (nejen) střední Moravy*. Mimo jiné sekce uspořádala také řadu popularizačních akcí pro veřejnost. Kromě **vycházek v rámci Archeologického léta** pořádaného Archeologickými ústavy AV ČR v Praze a v Brně to byly zejména čtyři podzimní *workshopy pro Fakultní základní školu dr. Milady Horákové v Olomouci*. Žáci šestých tříd byli na nich seznamováni s prací v archeologické laboratoři společně s nálezy z lokality Mohelnice – Za cukrovarem a její historií. Učili se mýt, třdit, poznávat, rekonstruovat, kreslit i fotit artefakty. Na každém workshopu bylo mezi 14–18 žáky. Workshop realizovala Pavlína Kalábková za Vlastivědné muzeum v Olomouci a za univerzitu laborantka Tereza Holasová společně se studenty oboru archeologie. Pavlína Kalábková ve spolupráci s Městským

úřadem Uničov, Archeologickým centrem Olomouc a Národním památkovým ústavem, ÚOP v Olomouci připravila *výstavu Nové archeologické nálezy z Uničova*. Podílela se dále také na přípravě a realizaci programu archeologické sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci. Miloš Hlava ve spolupráci s Městským úřadem Uničov připravil *výstavu Německé gymnázium v Uničově 1870–1945*, která proběhla v Městské galerii Uničov.